

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto III.

Ljubljana, meseca prosinca 1907.

Štev. 10.

VSEBINA:

Doneski h gmotnemu vprašanju.
F.: Formalna in čustvena olika.
A. K.: Triglav — njegov razvoj
in zgodovina tekom 30 let.

Vojeslav Molè: Kratek pregled
poljskega slovstva.
Listek.

Ponatis dovoljen le z navedbo vira.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Dijaške razmere v Kranju. (»Gorenjcu« v odgovor.) Uredništvu »Gorenjca« v Kranju ni ugajal moj dopi s vpredzadnji številki »Omladine«, v katerem sem med drugim priporočal kranjskim meščanom, naj gojijo tesnejše duševne stike z ondotnim srednješolskim dijaštvom, če hočejo da kranjska gimnazija ne bo vzgajala samih klerikalcev, kakor doslej, marveč, da bo dijaštvo, ki bo zapuščalo ta zavod, naprednega mišljenja. Gorenjčevo uredništvo mi očita »črno nehvaležnost«, ker sem dejal, da smatra večina kranjskega meščanstva, dijake za pritepence, katerim se mora nagajati, kjer se le more, češ, cela Gorenjska pozna darežljivost kranjskih meščanov. Res je sicer, da dobiva skoraj tretjina kranjskega dijaštva skoro brezplačno hrano, bodisi v dijaški kuhinji, katero vzdržujejo po večini kranjski meščani, bodisi pri posameznih meščanskih rodbinah. Ta darežljivost je vse hvale vredna in je tudi nisem nikdar zanikaval. Toda, ako se postavi dijaka pred polno skledo, se s tem še ne goji nobenih duševnih stikov med meščanstvom in dijaštvom in pomanjkanje le-teh sem grajal in jih grajam še danes. Kako naj kranjsko meščanstvo zahteva, da bodi abiturijent, ki je dovršil gimnazijo v Kranju, naprednega mišljenja, ko so ga vzgajali ves čas skoro sami klerikalni profesorji, a napredni kranjski meščani mu niso nikdar nudili prilike, da bi se v občevanju z njimi navzel njihove naprednosti! Na meščanstvu je ležeče v veliki meri, kakšno je dijaštvo tudi v splošni omiki! Dijak pa, ki je študiral v Kranju, si ni mogel ondi pridobiti niti onega sigurnega nastopa in onega tona v občevanju, ki ga imajo dijaki drugih zavodov in zato se kranjskega dijaka takoj spozna v množici drugih. Pridobili pa bi lahko dijaki vse to, če bi imeli dostop v meščanske kroge, če bi meščani vplivali na ravnateljstvo, da dovoli dijakom vstop na razne njihove prireditve, če bi ustanovili javno ljudsko knjižnico in čitalnico, kjer bi zopet prišli dijaki v dotiko z boljšimi sloji itd. Vsega tega v Kranju napredno meščanstvo dijakom ne nudi, pač pa se trudijo klerikalci, posamezniki kot društva, da se kažejo dijakom vedno in povsod naklonjene in jih vabijo v svoje kroge. Posledice so že zapazili meščani sami, a na vzrok, najbrž še niso prišli. Nanj sem hotel v prvi vrsti opozoriti v svojem dopisu. — Še nekaj glede »pritepencev«. »Gorenjec« pravi, da ni mogoče, da bi smatral oni, ki podpira dijaka, istega za pritepenca. Prav! Toda, ako je nekaj rodbin v Kranju dijakom naklonjenih, s tem še niso vse. Kako pa večina teh misli o dijaštvu, bi lahko dokazoval iz različnih dogodov iz svojega dijaškega življenja v Kranju. Ako se je le kje zgodila kaka nerodnost, gotovo se je takoj obdolžilo dijake in se jih šlo tožiti v gimnazijo. O tem bi lahko marsikaj povedali razni profesorji. Opisal sem razmere v Kranju zato, da bi se iste zboljšale, in iz nikakega drugega namena. Želim, da se o tem predmetu še nadalje razpravlja tudi v »Gorenjcu«. S tem se razmere razjasne in to je že prvi korak k izboljšanju.

S. S.

Slovensko petje na celjski gimnaziji. Zadnji čas se pritožuje »Deutsche Wacht« nad slovenskim petjem na celjski gimnaziji, češ da se to ne strinja z nemškim značajem (!) omenjenega zavoda ter da si mora nemška mladina lomiti svoj jezik ob robotosti slovenskega »idioma« — posledica temu da je neubrano petje pri gimnazijskih mašah in pogosto »prevračanje« pevskih komadov. Informirali smo se o tej zadevi ter poizvedeli za glavnega krivca. Slabo se poje res, a ne zaraditega, ker morajo tudi maloštevilni nemški dijaki-pevci mučiti se z »nerazumljivim« slovenskim jezikom — na celjski gimnaziji se poje že desetletja tudi slovensko — ampak zaradi tega, ker se od merodajne profesorske strani slovensko petje prezira ter nemško dijaštvo naravnost spodbuja k narodni nestrpnosti in sovraštvu napram vsemu, kar je slovenskega. Kakor vidimo iz doposlanega nam dopisa, si skuša posebnih favorov na tem polju pridobiti učitelj petja Pruner, ki tira

DONESKI H GMOTNEMU VPRAŠANJU.

Iz Gradca se nam piše: Graško dijaštvo se precej pridno bavi z gmotnim vprašanjem. Doseglo je že marsikaj: „graški sistem“ v slov. podpornem društvu se je uvedel tudi na Dunaju in v Pragi. Na zadnjem zborovanju slovenskega dijaštva sprejela se je tudi resolucija, katere namen je, doseči pri razdeljevanju podpor nov pravičnejši modus. Prosilci za podpore so se dosedaj navadno razredovali v tri stopnje, katerim so odgovarjale mesečne podporne svote 10—12—15 K (v izjemnih slučajih tudi več). Ta način ne upošteva dejanskih razmer, kajti med prosilci se nahajajo dijaki, katerih mesečni redni dohodki še vedno zaostajajo daleč pod eksistenčnim minimom, drugi pa so ga dosegli ali celo prekoračili. In vendar znaša razlika med podporami, ki jih deli slovensko podporno društvo, le malenkostno svoto 2—5 kron. Tako razmerje naj ilustriram na slučaju: Dijak A, ki ima rednih mesečnih dohodkov 20 K, dobi 15 K podpore, dijak B, ki ima na razpolago mesečnih 50 K, pa dobi 10 K. A ima torej 35 K, B pa 60 K. Pravilnejše bi bilo da dobi A 25 K, B pa nič, kajti gledati nam je pred vsem, da bo vsem dijakom eksistenca zasigurana; zato treba prvemu dati vse, drugemu pa nič — akoravno bo drugi morda svojih 10 K tudi bridko pogrešal. — Graško dijaštvo je podalo tozadevno resolucijo (glej poročilo o dij. zborovanju) podpornemu društvu za slovenske visokošolce v Gradcu.

Za podp. društvo bi moralo dijaštvo v času počitnic razviti najživahnejšo agitacijo — dijaške podporne blagajne še vedno trpijo na permanentni sušici. — Predvsem bi bila častna dolžnost onih, ki so bili nekdanj deležni podpor naših podpornih društev, danes pa plavajo v blagostanju, da vrnejo podeljene podpore. Žalibog ti ljudje večinoma ne pomislijo več, kako dobrodošle so jim bile nekdanj podporne kronice, s katerimi so si privoščili toplo kosilo ali večerjo. Te ljudi bo treba brezobzirno javno osramotiti. Za danes naj navedem le en sam slučaj: ker je prvi, ki ga objavljamo, zamolčimo še imena. Mož je študiral v Gradcu in je danes doktor nekje na slovenskem Štajerskem, ima posestvo in vilo. Prejel je svoj čas od slovenskega podpornega društva 200—300 K podpore, a ne vrne jih, ker pravi, da bi jih mogoče dobili dijaki neke njemu neljube struje, katerim ničesar ne privošči! To je vendar skrajno škandalozno.

Včasih pa gredo denarne svote, ki bi morale služiti revnemu slovenskemu dijaštvu, tudi v popolnoma neprave roke. Tako podpira neka štajerska posojilnica c. kr. adjutiranega avskultanta z večjim mesečnim zneskom. Tako „posojilo“ bi bilo opravičljivo, da živi dotičnik v kakem nemčurskem kraju slovenske Štajerske, kjer je velike važnosti vzdrževati vsaj enega slovenskega uradnika — toda dotični gospod nikakor ni v takem položaju in je celo

gmotno ne preslabo situiran! Ali bi ne bilo stokrat boljše, da dá dotična posojilnica, ki sicer z vnemo podpira slovensko dijaštvo, še to svoto slovenskemu podpornemu društvu?! —

Pred mesecem so se razdelile tudi Rapočeve štipendije. Ponovno konstatiramo, da se je prezrlo zopet najpotrebnejše prosilce! O upravi teh štipendij spregovorimo kmalu prav resno besedo. Sistem, ki upošteva predvsem tiste, ki se hodijo že osebno „priporočat“, je vse obsodbe vreden. Vemo sicer, da je nekaj gospodov, ki hočejo pravilen način razdeljevanja, a ti so v manjšini . . .

Slovenskemu dijaštvu pa priporočamo, da se tudi v počitnicah interesira za svoj gmotni blagor in predvsem pridno agitira in zbira za naše podporno društvo.

F.:

FORMALNA IN ČUSTVENA OLIKA.

Naše šole nam podajajo vednosti in znanosti razne vrste. Med temi je tudi mnogo takšnih, ki so le vzgojevalnega pomena, v poznejšem življenju pa jih več ne potrebujemo. Pogrešamo pa v naši šolski izobrazbi predmet, čegar znanje v praktičnem življenju večkrat odločuje nego resnične vednosti. Ta predmet je nauk o vedenju ali obnašanju, kar je za pravo in popolno naobrazbo gotovo tako potrebno kakor n. pr. grščina ali matematika.

Že priprosto ljudstvo ima natančno določena pravila za medsebojno občevanje — ne spisana, ampak prenašajo se od roda do roda, in gorje temu, ki se jih ne drži! Znano je, da se nikomur tako lahko ne zameriš kakor kmetu, če ravnaš proti njegovi „etiketi“. Takozvani olikanci, to so meščanski in uradniški krogi, imajo zopet svoje predpise za občevanje in se razlikujejo v tem več ali manj od kmetskega in delavskega ljudstva. Kdor ne pozna v tej družbi vladajočega »bon-tona«, je v njej skoro nemogoč in naj po svoji znanstveni naobrazbi tudi nadkriljuje vse člane takozvane olikane družbe.

Sicer je obžalovanja vredno, da se zunanjim formalnostim mnogokrat daje prednost pred notranjo vrednostjo, toda tega dejstva posameznik ne more spremeniti. Zato je na boljšem, če vpošteva moč realnega življenja in se podvrže tem formalnostim, v kolikor pri tem ne trpi resnicoljubnost in značajnost. Kajti tudi formalna pravila za občevanje imajo svojo dobro stran: one blažijo obliko medsebojnih stikov in uplivajo ugodno na značaj. Pozitura sili človeka k premagovanju in daje njegovemu nastopu nekaj trdnega in stalnega. Kdor se vé prav obnašati, bo uspešneje branil svoje pravice, nastopal bo odločneje, ker natančno ve, kako daleč sme iti, ne da bi prekoračil dovoljene meje in rušil predpisano obliko. Neolikanec se v obrambi prenagli in si s tem škoduje ali pa si sploh ne upa nastopiti v svesti si svoje nerodnosti.

Čimbolj se v katerem narodu inteligenca dopolnjuje iz krogov, v katerih vladajo druga pravila za občevanje, tembolj je potreben pouk za naraščajočo inteligenco. Celovski »Mir« je v svoji 41. številki od 13. oktobra 1906. l. na vprašanje, česa je treba? odgovoril: »Dostojnega, olikanega javnega nastopanja, dostojne oblike!« To torej uvidevajo in priznavajo že politični listi. Brez tega, kar zahteva »Mir«, posurovi cvet naroda, njegova inteligenca in za njo podivja ves narod. Posebno lahko se to zgodi, ako sta razum in umstvena naobrazba bolj napredovala nego srčna in čustvena olika.

Stremiti torej moramo za tem, da se vsaj v srednje šole vpelje nauk o olikanem vedenju. Dokler se to ne zgodi, pa skušajmo to pomanjkljivost na sebi odpraviti izven šole. Posebno priporočljive so plesne vaje in sploh občevanje v olikani damski družbi, ki vpliva dobro na dijaka in ga varuje pred popivanjem in posedanjem v dvomljivih zakotnih gostilnah.

Da ustrezemo mnogim dijakom, podajemo tukaj v kratkih potezah najvažnejša pravila za občevanje olikancev med seboj.*)

Pri pozdravu na ulici se odkrij popolnoma, ne da bi samo privzdignil klobuk, v sobi prikloni se na lahko, vedno pa glej pozdravljenemu odkrito in prijazno v obraz! Med pozdravom se ne kadi in ne govori s kom drugim. Razum na vozu naj se pri pozdravu vstane. Če tvoj spremljevalec koga pozdravi, pozdravi tudi ti z njim! Vse to velja tudi za odzdrav. Pozdravlja se iz uljudnosti, odzdravljati pa je dolžnost. Če komu ne odzdraviš na prijazen pozdrav, je isti upravičen, da te v bodoče ne pozdravi.

Nagovori vsakega človeka, s katerim nisi zelo dobro znan, posebno starejšega, z njegovim pravim naslovom. Stare znance in nekdanje prijatelje, katere po dolgem času zopet vidiš, pozdravi uljudno in previdno, da se s preveliko zaupljivostjo ne prenegliš, ker ne moreš vedeti, ali se tvoj znanec tebe tudi še tako prijateljsko spominja in veseli. Sploh se v družbi ne vedi preveč zaupno proti nikomu!

Govori vedno razločno in jezikovno pravilno. Ne vmešavaj nepotrebnih tujk v svojo govorico. To je neolikano in kaže ali lenobo in malomarnost, ker nočeš misliti na izraz v tem jeziku, v katerem ravno govoriš; ali pa kažeš s tem domišljavost, češ, da znaš tudi druge jezike. Govori malo o sebi. Če govoriš o sebi in o kom drugem, imenuj drugega vedno na prvem mestu, n. pr.: »Moj brat in jaz.« Če hočeš navzoče navdušiti za nekaj dobrega, kar že ti delaš, reci rajši, da poznaš nekoga, ki tako dela; s tem pridobiš poslušalce, z lastno hvalo pa bi jih odbijal. Ogibaj se praznih fraz in bodi previden proti ljudem, ki radi govorijo v puhlih visoko donečih besedah; takšni ljudje so redkokedaj odkritosrčni. Ne vsiljuj preveč svojega dovtipa; kdor hoče vedno blesteti s šalami in dovtipi, postane s tem lahko dolgo-

*) Kdor si želi natančnejših navodil, našel jih bo za nizko ceno v knjižici »Regeln des Anstandes und der guten Sitte« von Ferdinand Leupold, Stuttgart 1906. Verlagsbuchhandlung von Eugen Ulmer. Cena 36 h, po 25 izvodov skupaj à 30 h. Naroči se najbolje v knjigarni, da se prihrani poštnina. — Znabiti bi kazalo izdati podobno brošurico v slovenskem jeziku ali pa takšno razpravo objaviti v prihodnjem dijaškem koledarju.

časen in siten. Varuj se praviti komu neprijetne novice; če pa moraš, ne povej mu tega le na pol, ampak takoj vso resnico. Samo namigavanje prizadetega bolj vznemirja nego popolna resnica.

Če se hočeš komu predstaviti, stori to prilično z besedami: „Dovolite, gospodična, da se predstavim; moje ime je J. J.“ Če pa te zadene naloga, da moraš seznaniti ljudi, ki se še ne poznajo, imenuj po podobnem uvodu prej ime nižjega, potem še le uglednejšega, prej ime gospoda, potem še le dame. Imena dame ali zelo visokega gospoda sploh ni treba imenovati.

Na obisk se obleci čedno in spodobno in izvoli za to primeren čas. Palico ali dežnik in vrhno suknjo, istotako galoše pusti v predsobi, klobuk vzami s seboj in ga drži v roki, če je zelo formalen obisk. Ako najdeš večjo družbo, pozdravi najprej gospodinjo, potem gospodarja in nazadnje vse druge.

Če te kdo povabi na kosilo, ne odrekaj brez vzroka, ker bi z odklonitvijo lahko žalil. Potem pa pridi tudi o pravem času; če bi nastale nepričakovane zapreke, pa se o pravem času opraviči.

Predpisov za vedenje pri kosilu ni mogoče in tudi ne potrebno tukaj vseh naštetih. Samo to povdarjam, da se z nožem smejo le večji kosi razrezati, za donašanje v usta služijo edino vilice in žlica. V tem oziru se pripoveduje v visokih krogih vesela zgodbica o znanem nadškofu, ki je bil pri cesarju na kosilu in si je z nožem nosil hrano v usta. Cesar ga opozori: »Prevzvišeni, noži so ostri!« Nadškof pa se ni domislil, kaj da hoče cesar s tem, in mirno odgovori: »Veličanstvo saj pazim!« — Vedi se skromno in opazuj, kako delajo drugi, potem boš že zadel pravo. Omenjam še, da ni olikano preveč siliti z jedjo in pijačo.

Ako se stoji s kom pogovarjaš, stoj v primerni razdalji od njega (2—3 korake) ravno in mirno, podobno kakor stoji vojak in telovadec na povelje: pozor! Nekaj močatega in odločnega je v tem držanju. Če sediš, sedi si po možnosti nasproti svojemu družabniku, ne zraven njega; zlasti nedopustno je sestiti si zraven dame na zofo. Sploh sedi neprisiljeno, ravno in mirno! Ne giblji se na stolu, ne ovijaj nog okoli stola in ne stegaj jih predaleč od sebe! Ne krili z rokami, a tudi ne tišči jih v žepe, najmanj v hlačne!

Tvoja hoja bodi umerjena, toda rajši urna nego prepočasna; leno postopanje po ulici ne pristojta mlademu človeku. Za držanje telesa velja isto kakor pri stanju in sedenju. Dežnik ali palico nosi tako, da ni nikomu v napotje; gotovo ne vodoravno pod pazduho. Izogibaj se na slabšo stran pota; prostor ob zidu prepuščaj srečevalcem, zlasti če si jim dolžen spoštovanje. Če gresta dva vzporedno, naj pri srečanju oni, ki je srečanemu najbližje, stopi nazaj za drugega. Dame in uglednejše ali starejše gospode pusti na svojo desno stran; pri treh gre najuglednejši v sredi, drugi na desni, najnižji na levi. Pri ozkih potih se pusti uglednejšega naprej. Po stopnicah gor se gre pred damo, čez prelaze istotako, ne da bi se potem nazaj oziral. Vzrok za to je dostojnost. Splošno se giblji tako, da ne kažeš družbi nikdar hrbta.

Na svojo zunanost pazi, ne da bi hotel biti gizdalin. Bodi vedno umit, ne imej umazanih ušes in nohtov, ne predolgih nohtov in las. Lase si primerno česaj. Obleka bodi snažna, posebno črevlji lepo očedeni, naj ne bo nič raztrganega, naj ne manjka noben gumb! Prišij si ga sam, zakrpaj si za silo; vsak dijak imej iglo in nit! Po zunanosti nas ljudje kaj radi sodijo; zato pazimo na njo! Tudi ubožna obleka je lahko vedno čedna.

Še bolj kakor pri govoru, mora se paziti pri pismih; kajti izgovorjena beseda se lahko pozabi, toda littera scripta manet (zapisana črka ostane). Pismo je lahko najboljšo priporočilo ali pa nam tudi pokvari sicer ugoden položaj. Pri trgovskih uslužbencih smatra se to za tako važno, da se zahteva od vsakega lastnoročno pisana ponudba ali oferti. Vzami za pismo vedno čist papir, potrudi se za čedno obliko, za lepo ali vsaj čitljivo pisavo, piši brez stilističnih in pravopisnih napak in na koncu pristavi razločen podpis, če treba z naslovom! Nečitljiv podpis kaže veliko netaktnost in domišljavost. Zavitek bodi papirju primeren, opremi ga z natančnim in popolnim naslovom; ime je vsakemu sveto, piši ga torej tako, kakor se dofičnik sam piše, in končno ne pozabi na znamko!

Toliko o formalni oliki.

Dalje prihodnjic.

VOJESLAV MOLÈ.

KRATEK PREGLED POLJSKEGA SLOVSTVA.

Glavno delo Kochanowskega pa je brezdvomno njegov „Psalterij“ najkrasnejši slovanski prevod psalmov. Njegov gibki jezik se prilega veličastnim himnam hebrejskega psalmista, vsaka beseda je resnična, iskrena in globoko mišljena.

Kochanowski je ustvaril tudi na dramatičnem polju najboljšo staropoljsko delo: „Zavrnitev grških poslancev“, kateremu pa vendar manjka pravega dejanja.

Bil je prvi poljski poet. Združeval je iskreno, resnično čuvstvo s krasno dikcijo. Njegovo ime je nesmrtno.

Velikega mojstra so začeli posnemati mali učenci, med katerimi se odlikuje zlasti Szarzynski, ki je pa zgodaj umrl, ne da bi bil mogel razviti vseh svojih sposobnosti.

Druge zastopnike one dobe bi pa le kratko omenil. Bartosz Paprocki, rodod Mažar, je zagovarjal zlasti pravice plemstva, meščane je zastopal Sebastijan Klonowic, Acernus. Vsi poeti onega časa so bili satiriki, napadali so v svojih delih vse, eden to, drugi drugo.

Kot vzori so zavladali v tej dobi humanizma rimski in grški klasiki. Veljavno je bilo le to, kar se je dalo dokazati s kakim izrekom iz njihovih del, vse slovstvo se je razvijalo pod vplivom antike.

Najznamenitejši literat te vrste je bil Szymon Szymonowic (lat. Simonides). Zlagal je sprva pesmi v latinščini, pozneje pa v poljščini. Njegovo

polje je bila idila. Njegovi ljudje so govorili, kakor da bi bili produkti Vergiljeve muze, ne pa Poljaki. Včasih pa zazveni iz njegovih pesmi vendar domači zvok in potem so njegovi junaki pravi Poljaki s Purovih obrežij. Zlasti so znameniti njegovi „Ženjci“. Szymonowic je bil zadnji res pravi poljski humanist.

Vzporedno z leposlovjem se je razvijal študij zgodovine. Poljski zgodovinarji so se začeli baviti tudi z zgodovino sosednjih dežel, zlasti Litve in Rusije. V Litvi se je bil popolnoma udomačil poljski jezik, le protestantski propagatorji so se posluževali litvanščine in ruščine v dosego svojih namenov, kakor so to delali tudi drugod. A katoliški duhovniki so rabili v svojih spisih le poljščino. Še hitreje so se pa popoljščili oni kraji, kjer so bivali Rusi obenem s Poljaki. Kar je bilo ali šele postalo katoliško, je bilo naenkrat vse poljsko, le pravoslavni del ljudstva je ostal ruski.

In sedaj so vstali zgodovinarji, med katerimi so najznamenitejši Sarnicki, Kromer, Gornicki; poslednji je spisal v poljščini „Zgodovino v Poljski 1538—1572“. Pisala so se tudi v latinščini dela, ki naj bi seznanila ostalo Evropo s Poljsko, izhajala so dela o Turkih in njihovih običajih in dela, ki so obravnavala vprašanje, kako bi se odpomoglo slabim državnim in javnim razmeram. Tiskali so se politični spisi, zlasti je bil v tem znamenit Lvovski nadškof Solikowski, slavili so se minuli stari časi, tožilo se je o brezbriznosti in mehkužnosti nove generacije, nastopali so govorniki, šibali javne razmere in kazali nova pota in nove cilje (Tarnowski, Zamoyski, Sapieha.)

Veliko je obetal humanizem, rodil je res nekaj velikih duhov, a naslednikov ni imel. Domača umetnost se ni razvijala, rajši kot domače slovstvo so se čitali francoski vitežki romani, vse je bilo neenotno, omajano, razrušeno; in ko je prišlo 17. stoletje, je vladala v poljskem slovstvu velika praznosta, diletantje so se ukvarjali s poezijo; ustvarilo se ni nič velikega.

Od kralja pa do najrevnejšega šlahčiča je vse delalo verze; a svojih del niso tiskali. Tiskali so se samo prazni panegiriki in asketični spisi; šele v zadnjem času so se našli rokopisi, v katerih je bilo tudi nekaj zrnja in ne samo pleve. A vendar imajo vsi ti produkti diletantovski značaj. Pesniki so prevajali in posnemali Danteja, Tassa, Petrarko in Ariosta. Nekateri so se oklepali vsaj na zunaj Horaca. Ker pa ni imela ta doba vpliva na sledeče čase, jo lahko preidemo, kakor tudi dobo, ki ji je sledila, do polovice 18. stoletja.

Poljska je propadla gospodarsko, politično, kulturno in tudi v slovstvenem oziru. Nikjer ni bilo vodilnega duha. Šele, ko je stala Poljska že na robu prepada, so se nekako prerodili duhovi, poljsko slovstvo je zopet dobilo svojega pesnika, knezoškofa Ignaca Krasickega. Duh, ki je sedaj zavladal v literaturi, je prišel iz tujine, iz Francije. Francoska prosveta in enciklopedija je gnala tudi tu svoje cvetove. Jezik se je očistil, postal je manj bombastičen, prišlo je v slovstvo tudi marsikaj domačega, a vendar je bilo vse le bolj zunanje, še vedno je manjkalo pravega duha. Krasicki je imel dober okus in zmožnosti, a bil je preveč mnogostranski, pečal se je z vsem, hotel je ustvariti na vseh poljih nekaj velikega, a nekaj zrelega

in popolnega so bile morda le njegove basni in satire v vezani in nevezani besedi. Ustvaril pa je vendar s svojimi prevodi in spisi dela, ki mu jamčijo zelo zaslužno mesto v poljskem slovstvu. In kakor Krasicki, so pomagali tudi drugi graditi prenovljeno slovstvo n. pr. Neruszewicz, Trembecki, Kajetan Wegierski, jezuit Bohomolec, ki je pisal drame, in istotako Zablocki in Julian Niemcewicz, čegar „Vrnitev državnega sla“ je dosegla velikanski uspeh. Tudi proza se je začela razvijati in prevajali so se slavni romani svetovne literature. Iz tujih literatur pa je prišla v poljsko tudi njihova sentimentalnost in vsa njena zavoženost.

Prišlo je 19. stoletje, Poljska je bila razkosana. V letih francoske revolucije in Napoleonovih vojsk so utrhnile poljske muze. Ko so se zopet oglasile, ni bilo njihovo petje poljsko, vse je bilo narejeno, francosko. Kovale so se ode, himne, idile, celo tragedije. Vse naj bi bilo klasično, pa je bilo le laži — klasično, nič ni bilo pristnega. Peti se je moralo po pravilih, ki jih ni smel nihče prestopiti. Oni, ki se niso po tem ravnali, so pa ustvarili dela trajne vrednosti, n. pr. Julian Ursyn, Niemcewicz v svojih „Historičnih spevih“ in romanih, istotako Woronicz. Poljaki so se tedaj tudi začeli zanimati za druge Slovane; med Poljaki so nastopili nabiratelji narodnega blaga, začelo se je gibanje in delovanje na vseh poljih. Czartoryski, Czacki, Lelewel so vodilni možje one dobe.

V dvajsetih letih 19. stoletja se je vzbudilo živo zanimanje za beletristiko; prevodov je bilo že dovolj, treba je bilo še originalnih del. Pod vplivom Scotta je napisal Niemcewicz l. 1825 zgodovinski roman »Jan Tenčinski«. Aleksander Bronikowski je istotako izdal celo vrsto zgodovinskih povesti, najboljše pa je spisal Bernatowicz v povesti »Pojata, Lizdejškova hči«. Začela se je širiti tudi mladinska literatura, ki jo v prvi vrsti zastopa gospa Tanska — Hofmanowa, pod vplivom francoskih dramatikov je nastala tudi poljska drama, ustvaril jo je grof Aleksander Fredro. Iz njegovih del veje sveža Molièrova komika. Fregrova dela še dandanes niso zastarela in vplivajo še vedno kot nekdanj. To je bila doba psevdo-klasicizma. Na slovstvenem polju ni koristila, več je škodovala — jezik je bil brezbarven, bilo je vse le posnemanje francoskih vzorov; a koristila je vsekako v kulturnem in narodnem oziru.

Za njo pa je prišla doba, ki je preustrojila vse duševno in javno življenje v Poljski, ki je zedinila duševno narod, ki je bil sicer razkosan — romantika. Tudi romantika je prišla od drugod, a njen značaj je bil tak, da se je lahko prilagodila poljskemu življenju in postala popolnoma narodna, v resnici poljska. Rodila je duhove-velikane, ki so proslavili v nevenljivih spevih svojo domovino in pokazali s svojim življenjem, kako sveto jo ljubijo.

Prvi, ki se je postavil v nasprotje z varšavskimi »klasiki«, je bil vseučiliščni profesor Kazimir Brodzinski. Bil je mehka duša, burnih prizorov ni mogel ustvarjati. Njegovo najboljše delo je idila »Wiestav«, ki je nastala pod vplivom Goethejevega »Hermana in Doroteje«. Brodzinski je izrekel tezo, naj poje poet v duhu svojega naroda in domovine, naj opeva njene krasote in njeno zgodovino. Poznal je moderne evropske literature, čital je

Goetheja, čegar »Wertherja« je prevel na poljsko, Schillerja, Herderja, ki je uplival nanj zlasti s svojimi narodnimi pesmami, poznal je Shakespearja in Byrona. Vendar sam še ni vedel, kaj je prava romantika. Smatral jo je za vse naravno, entuzijastično, medtem ko mu je bil klasicizem le nekaj ponarejenega. Brodzinski še ni bil pravi mož, ki bi bil stopil na čelo novi generaciji, v to je bil poklican drug človek, poet-prerok, največji pesnik slovanskega rodu — Adam Mickiewicz. (Konec prihodnjič.)

A. K.:

„TRIGLAV“ – NJEGOV RAZVOJ IN ZGODOVINA TEKOM 30 LET.

Zaman iščem po knjižici odgovora na vprašanje, kaj je vendar bistvo nove struje, kaj je gonilna sila novega gibanja. Pisatelj sicer pravi: »narodno-radikalno dijaštvo si je postavilo nalogo ne samo zasledovati vsa aktualna vprašanja in proučevati socialne razmere, ampak tudi pozitivno delovati za narod s predavanji, ljudskimi knjižnicami itd.« ne ve pa očitno, da je ta naloga zgolj posledica stremjenja, ki temelji v stavku: »Iz naroda za narod!« t. j. slovenska inteligenca, ki se po svojih študijah in svojem življenju narodu naravno odtuja, mora k narodu nazaj; naša struja je reakcija proti vsem onim močnim vplivom (tuja univerza, tuja znanost, življenje izven domovine), ki so naravni pospešitelji pročodnarodnega gibanja. Svetovno naziranje pa, ki je za tako stremjenje merodajno, kulminira v stavku: Narod je najvišja socialna jednota, njemu posvetimo svoje delo; čim bolj napreduje posameznik tem bolj napreduje socialna družba, katere član je, in ta zopet vpliva na svoje člane. K temu se pridružita glavni načeli radikalne struje: samopomoč, (samoizobrazba) in pozitivno delo. Kje je tukaj vzor »nadvrednostne mladine«, kje precenjevanje važnosti slovenskega dijaštva, ki bi ga pisatelj tako rad podtaknil narodnim radikalcem, kje je »aktivna politika« in druge kvante, ki stoje v knjižici o narodno-radikalni struji? Ne nadvrednost akademične mladine, ampak nje pravo vrednost za narod povdarjajo »radikalci« in za pobijanje z Nietschejem tolažiti se morajo z Ibsenovim: Mladina je povračilo...

Mirno hitim preko vseh neresnic, ki jih je pisatelj nakopičil v popisovanju radikalnih bojev v Triglavu. Le mimogrede naj omenim, da se je sicer 1903 l. res po 8 letih zopet osnoval znanstveni klub, a osnovali so ga mladi radikalci, res je bil izvoljen za njega načelnika pristaš nove struje, a izvoljen je moral biti, ker niti enega »tradicionalnih« Triglavčanov ni bilo v klubu! Škoda se mi zdi papirja, da bi skušal popravljati neštete »napake«, ki so se prigodile pisatelju pri popisovanju občnih zborov itd. — konstatiram le, da so bili oni »zviti, vedno računajoči in le Triglavovo pogubo želeči« radikalci skorej sami prvoletniki, njih nasprotniki pa starejši tovariši, v katerih rokah je bila izkušnja — in poslovnik. Prišlo je do zadnjega »sila burnega zborovanja« — vspah je bil takojšnji izstop 20 članov,

katerim je v kratkem sledilo še 17. Ti so si v jeseni 1904/05 ustanovili svoj »Tabor«.

Pisatelj pravi: Po razkolu so se društvene razmere zboljšale. Res, tudi v trdih nerodovitnih tleh ni vihar pokončal vsega semena, nekaj »radikalnega« je ostalo tudi v naši struji toli nasprotnemu »Triglavu« in konkurenca novega društva je blagodejno vplivala na to seme — kar je prišlo mlajših, so bili vsaj malce inficirani od »nadidej« narodnega radikalizma — celo »izobraževalni klub« ni prenehal, ampak se povspel v letu 1904/05 do peterih predavanj. — Z novim močnim »Taborom« je bilo treba najti modus vivendi, konstelacija graških dijaških razmer odkaže nekdanj absolutnemu »Triglavu« drugo mesto, iz njegovih rok preide zastopništvo slovenskega dijaštva v skupen odsek, akademična podružnica postane skupna dijaška zadeva — a odborniška mesta »odstopi« Triglav slovenskemu graškemu dijaštvu. »Tabor« osnuje skupno z dunajsko »Slovenijo« narodno-radikalno organizacijo — »Triglav« ostane osamljen. Pisatelj piše tozadevno: Ker je (»Slovenija«) stopila že sama v bratsko zvezo s »Taborom«, se bratska zveza s »Slovenijo« pretrga. Ta stavek je značilen za cel opis »radikalnega gibanja«. — Onemu, ki bi razmer ne poznal bodi povedano, da je »Slovenija« odpovedala bratstvo »Triglavu« in šele nato stopila v bratsko zvezo s »Taborom«.

Društvena tragedija je končana. Upal sem, da bom mogel pisati o knjigi drugače, pričakoval sem, da bo odstavek »radikalno gibanje« slikal načelno stališče Triglavanov proti narodno-radikalni struji, da bom mogel primerjati naš program, kakor ga izraža brošura »Iz naroda za narod« s protitrditvami in protidokazi Triglavovega historika. Varal sem se. Parkrat sem pač naletel na besedo »tradicije«, bral, da »T.« »ni postal nezvest svojim načelom« a zaman sem v knjižici iskal teh načel. In tako je pravzaprav ves moj trud negativen... Le malce zadoščenja sem našel, ko sem bral na str. 60, da je davno pred radikalnimi misijonarji in njihovimi zavrženimi nauki društveni častni član Aškerc v krasni pesni podal pisateljevemu prednikom prav »radikalni« nauk:

Sam i stremiti moramo mi k solncu,
 Sam i prižgati moramo si luč,
 Sam i svobodo priboriti sebi
 Sam i s prosvetoj oblažiti narod.

LISTEK.

Zborovanje slovenskega graškega dijaštva, katero smo na kratko že zadnjič omenili, se je vršilo ob številni udeležbi dijaštva. Zborovanja se je udeležil tudi vseučilišni prof. dr. Murko. Na dnevnem redu sta bila dva referata. T. Černič (»Tabor«) je referiral o pomenu sokolstva za slovensko dijaštvo ter predlagal končno resolucije: 1. Ker je telovadba za zdravi razvoj človeškega organizma tolike važnosti, pozivlja občni zbor slovenske aka-

demike brez razlike struj, da se zbirajo pod sokolsko zastavo. 2. Odbor slovenskih graških akademikov naj se obrne na ravnateljstvo slovenskih srednjih šol s prošnjo, da se vpelje telovadba kot obvezen predmet. 3. Ker primanjkuje slov. učnih močij za telovadbo, pozivlja občni zbor slovenske akademike, da se v večji meri posvete tej stroki. — Predavanje in resolucije so bile vsprejete z odobravanjem. — Nato je poročal phil. K o t n i k («Zarja») o graških Slovencih, deloma na podlagi sicer pomanjkljivih, a interesantnih statističnih podatkov. (Predavanje o tej temi bi moralo po našem mnenju tvoriti vsako leto posebno točko dnevnega reda skupnih zborovanj.) Odsek slovenskih graških akademikov se je obrnil s posebnimi polami na slovenska graška društva, da bi dognal število slovenskih otrok, godnih za otroški vrtec, katerega potreba se je opetovano nujno povdarjala. Rezultat ni posebno povoljen in kaže, da se je govorilo o potrebi otroškega vrtca skoraj bi rekli prenačljeno. Odbor slov. graš. akad. je zaznal doslej še za 8 otrok, ki bi tak vrtec pohajali. Dasi to število seveda daleč zaostaja za resničnim številom, se je vendar prav upravičeno povdarjalo, da treba predvsem zbrati zadostno število otrok, predno je mogoče resno zahtevati ustanovitev otroškega vrtca. Govornik predlaga sledeči resoluciji, ki se sprejmeta soglasno: 1. Odbor slovenskih graških akademikov naj še nadalje s pomočjo društev »Domovina« in »Naprej« nabira statistiko otrok, godnih za slovenski otroški vrtec in naj uspehe javi družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. 2. Akademična podružnica družbe sv. Cirila in Metoda naj si zasigura, da se bo ves denar, ki ga vpošlje v Ljubljano, obrnil v prid otroškega vrtca. — G m o t n o v p r a š a n j e. K tej točki sta zlasti govorila tt. K r a m e r in T u r n š e k («Tabor»). Slednji je predlagal sledeče resolucije: 1. Graško slovensko dijaštvo se obrača do podpornega društva za slovenske visokošolce s prošnjo, da sprejme dosedanji dijaški pododbor kot prisednike s posvetovalno pravico v glavni odbor. 2. Način razdeljevanja podpor naj se uredi tako, da se bo skušalo podpisance enakomerno približati eksistenčnemu minimumu. — Tudi te resolucije so se sprejele ter se izročile prof. Murku, ki je zastopal na zborovanju slovensko podporno društvo. — Zborovanje sicer ni bilo preživahno — cel del dijaštva se je držal pasivno — vendar upamo, da ne bo ostalo brez uspeha.

Izredni občni zbor akad. fer. društva »Adrije« v Gorici v petek, 21. grudna se je obnesel mnogo bolje, nego se je pričakovalo. Udeležba od strani goriških akademikov in srednješolcev iz višjih razredov je bila povoljna. Odborov poročevalec, jurist Rado H r o b a t je govoril najprej o razvoju narodno-radikalnega gibanja na Slovenskem, skiciral in utemeljeval nato društveni program, kakoršnega je izdal društveni odbor, ki je bil soglasno sprejet. »Adrija« si je naredila tudi oficijalno narodno-radikalni naslov in akceptirala v celoti narodno-radikalni program, prilagojen primorskim razmeram. Resnega odpora ni bilo od nobene strani. Trezen razum je premagal strankarske strasti. »Adrija« se je proglasila kot del vseslovenske dijaške narodno-radikalne ferijalne organizacije. Delokrog je sklenila tudi faktično razširiti na Trst in Istro, kakor je določeno že v

društvenih pravilih. Dne 15. prosinca 1907 se otvorite prvi dve potujoči javni knjižnici na Primorskem: prva v Mirnu pri Gorici, druga v Neblem ob italijanski meji. Obe je osnovala »Adrija« meseca grudna t. l. Kmalu se jima pridružijo še druge, posebno v narodno eksponiranih krajih. Pogubljevemu delovanju zloglasnega društva »Lega Nazionale« bode obračala »Adrija« vso svojo pozornost in ga skušala omejiti s snovanjem ljudskih knjižnic, prirejanjem veselic in zbujanjem narodne zavesti. Gojila bode vedno tesne stike med primorskimi akademiki in srednješolci, da zagotovi procvit narodno-radikalne struje na Primorskem. »Adrija« je vstala iz letargije k novemu življenju in delovanju.

Podravska podružnica akademičnega ferijalnega društva »Prosvete« v Mariboru se je ustanovila dne 16. grudna 1906 v ondotnem »Narodnem domu«. Ustanovnemu shodu, ki je bil prav številno obiskan, je predsedoval kot pooblaščenec osrednjega odbora phil. Fr. Mravljak. Ustanovitelji podružnice so bili od 12. mal. travna 1906. združeni v klubu podravske akademikov« ter so v tem času ustanovili že 2 javni ljudski knjižnici in sicer prvo pri Sv. Ožboltu ob Dravi (marenberški sodni okraj), drugo pa pri Sv. Antonu na Pohorju. V najkrajšem času se otvorita nadalje tretja in četrta knjižnica in sicer za Kaplo (arveški sodni okraj) ter za Sv. Duh na Ostrem vrhu. Vsega skupaj je klub nabral približno 1200 knjig in še to je večinoma delo treh tovarišev. Odborovo poročilo se je odobrilo. T. Štibler je govoril o ciljih ustanovljajoče se podružnice, na kar se je določil delokrog podružnice, ki bo obsegal sodne okraje Maribor, Arvež, Marnberg in Slov. Gradec. Določili so se nadalje kraji, kjer se bodo ustanovile prihodnje tri knjižnice. Posebno pažnjo bo posvečevala podružnica Spodnjemu Dravogradu, kjer se ustanovi s pomočjo osrednjega odbora večja knjižnica in priredi ob ustanovitvi ljudska veselica. — Sprožila se je misel, da naj se v večji meri nakupujejo in nabirajo mladinski spisi za obmejne ljudske šole. — Centrala podružnice bo v Mariboru, kjer se ustanovi tudi posebna znanstvena knjižnica za dijake ondotnih zavodov. — Nato so se vršile volitve v odbor, ki se je konstituiral takole: phil. Mravljak, načelnik; iur. Pestevšek, tajnik; med. Robič, blagajnik; iur. Lešnik, knjižničar; phil. Dolinšek, in iur. Štibler, preglednika. — Denarnega prometa je bilo doslej okoli 700 K, dohodki zaostajajo za stroški približno za 100 K.

Ustanovni občni zbor Celjskega odseka »Prosvete« se je vršil dne 16. grudna 1906 v restavraciji »Skalna klet« pri Celju. Udeležencev je bilo nad 60, največ gimnazijcev. Zastopana je bila celjska slovenska inteligenca in narodno učiteljstvo. Sklicatelj shoda tov. phil. Ivan Prekoršek otvoril zborovanje, pozdravi navzoče ter predlaga predsednikom shoda tov. iur. Kramerja. Tov. Kramer omenja, da je pred nekimi dnevi dobil od ministrstva vrnjena pravila »Skale« seveda — nepotrjena. Slav. ministrstvu se je zdel naslov »nar.-rad. društvo« prenevaren, v zadnjem hipu je tudi spoznalo, da abiturijenti ne smejo biti člani društva, in zaradi tega je zadušilo mlado, komaj porojeno organizacijo. Toda danes snujemo neposredno po pogrebu »Skale« novo ferijalno organizacijo »odsek Prosvete«. (Podružnica se bode

snovala šele o veliki noči zaradi formalnih ovir.) Vršile so se že priprave za delovanje odseka, spisala so se predavanja in nabavil se je skioptik, ki bode skupna last podravske in celjske podružnice. Tov. Kramer kliče vse tovariše in srednješolce k marljivemu poljudnemu delu. Nato se vršijo volitve v odsek. Izvoljeni so: predsednikom tov. phil. Ivan Prekoršek, blagajnikom tov. Uratnik, knjižničarjem tov. vet. Lešničar. Tov. Prekoršek se zahvaljuje za dano mu čast in naglaša, da mora novo društvo začeti z izobraževalnim delom najprej v narodno izpostavljenih krajih, zlasti v celjski okolici. Prva knjižnica se bode ustanovila v Škofji vasi pri Celju, druga v Vitanji. Glavno oporo bodo imeli akademiki pri ljudski izobrazbi v narodnem učiteljstvu. K besedi se oglasi dr. Kukovec. V svojem govoru naglaša, da je dijaštvo poklicano delati za narod; dijak, ki se za časa svojih študij ni pečal z narodno podrobnim delom, ki je bil kot akademik narodno — mlačen, se tudi pozneje — ko je že samostojen — ne predrugači. Govorili so nadalje: gg.: profesor dr. Dolar, dr. Mulé, prof. Jošt, in urednik »Domovine«, g. Ljudevit Furlani. Tov. vet. Lešničar nasvetuje vzajemno delovanje z drugimi izobraževalnimi društvi, tov. ing. Turnšek pozivlja k narodno podrobnemu delu srednješolce, tov. iur. Munda želi, da novo ustanovljeno društvo kolikor mogoče pospešuje težnje družbe sv. Cirila in Metoda na Štajerskem. K zborovanju sta prišla tudi 2 Triglavana, ki sta podala izjavo, da Triglavani z navdušenjem (!) pozdravljajo novo društvo in zahtevajo, da se jih pri tem upošteva. Tovariš Kramer jim odgovori, da on ni pooblaščen jih sprejeti. Tovariš Kramer se zahvaljuje vsem gg. gostom, govornikom in tt. ter zaključuje lepo uspelo zborovanje.

Dve novi jugoslovanski društvi se snujeta v Pragi namreč: »Jugoslovansko dijaško umetniško društvo Vila« in »Jugoslovansko pevsko društvo«.

V. M. Z.

Zabavno umetniške večere je sklenila prirejati vsak mesec »Slovenija«. Značaj teh večerov, katerih glavni namen je gojiti družabnost med dunajskimi Slovani, osobito Slovenci, bo popolnoma neoficijalen in neprisiljen. Gojilo se bo petje, godba, deklamacije itd. Sodelovali bodo priznani slovenski umetniki in literati na Dunaju. Prvi takšen umetniški večer je priredila »Slovenija« dne 30. listopada; uspel je najsijajneje. Drugi zabavno umetniški večer se vrši meseca prosinca na čast Simonu Gregorčiču.

Poljedelsko-inženirska in poljedelska stroka na praških tehničnih visokih šolah. Letos se je na obeh praških tehnikah preuredil agronomni študij in naučno ministrstvo je skupno s poljedelskim osnovalo na teh dveh visokih šolah štirileten poljedelski kurz; izpolnila se je s tem dolgoletna zahteva učiteljskih zborov teh učilišč in dijaštva samega. Izpraševalni predmetje prve državne skušnje bodo po tem učnem načrtu: matematika, deskriptivna geometrija, fizika, mehanika, metereologija in klimatologija; spričevalo se bo zahtevalo iz rastlinske produkcije, enciklopedije, tehnične kemije, narodnega gospodarstva, tehničnega risanja ter geologije. Predmeti druge državne skušnje bodo: nižja geodezija, melioracija, gradba cest, malih železnic, mostov in vodnih stavb ter obdelovanje zemlje; spričevala

se bodo zahtevala iz stavbene mehanike, uporabe geodezije v poljedelski tehniki, regulacije hudournikov, enciklopedije pozemskih in gospodarskih stavb itd. Poslušati bo treba poleg tega: višjo geodezijo, enciklopedijo gozdarstva, boleznih rastlin in nauk o avstrijskem katastru. V celoti si bo treba vpisati v osmih tečajih 165 ur predavanj in 113 ur vaj in laboratorijev, t. j. $20 \cdot 6 + 14 \cdot 1$ tedenskih ur v semestru. Absolventje kurza bodo imeli odprta vrata v državne, deželne in druge tehnične pisarne; zasesti bodo mogli tudi državna in deželna kulturno-inženirska mesta. Novi učni načrt je pač z veseljem pozdraviti; velikega pomena je tudi za nas Slovence, ker bo slovenskim agronomom odslej omogočeno tudi študirati v Pragi.

Ljudsko izobraževalno društvo na Dunaju je praznovalo pretekli mesec svojo dvajsetletnico. Društvo izvršuje svojo nalogo potom ljudskih knjižnic, katere ustanavlja med drugim tudi v bolnišnicah, kaznilnicah in vojašnicah, dalje potom predavanj, ljudskih koncertov in izletov v razne muzeje, galerije, razstave itd. Kako velikanskega pomena je društvo za Dunaj in okolico, vidimo iz števila izposojenih knjig. Prvo leto se je izposodilo 60.000 knjig, lansko leto pa že 1,150.000, v celem pa se je razširilo med ljudstvom $13 \frac{1}{2}$ milj. knjig.

Ministrstvo za notranje zadeve je rešilo rekurz pripravljalnega odbora akad. fer. društva »Skala« proti prepovedi tega društva, kakor smo bili že v naprej prepričani — negativno — kot razlog navaja le nedopusten naslov »akademično«, ker bi bili po Skalinih pravilih smeli biti ustanovniki in podporniki tudi neakademiki. Ut aliquid dixisse videatur! O »tehtnih« pomislekih c. kr. nadomestnije v Gradcu, ki je prepovedala društvo kot »politično« (!) ter izjavila, da morejo glasom zakona (!) delovati »akademična društva zgolj v vseučiliških prostorih (!) — pa previdno molči. Bratje, ne jokajte . . .

—ak.

Odpravo mature in premeno Fallouxovega zakona v smislu poostitve državne kontrole nad zasebnim šolstvom predloži — francoski zbornici naučni minister Briand. Mesto maturitetnega spričevala se uvede spričevalo o absolviranju srednješolskega študija. Tako bo Francija zopet prva država, ki izvede to splošno zahtevano reformo.

Č. P. S.

Šolnina na srednjih šolah. Ta nemoderni privesek moderne šole spravi marsikaterega sposobnega dijaka iz študij. Posebno kričeče so v tem oziru razmere v prvem tečaju prvega razreda. Tu obstaja od l. 1890. »milostna« naredba, da naj se počaka na šolnino, če ima dijak v prvih dveh mesecih iz vseh predmetov povoljno; ako izdela tečaj s prvim redom, se mu ta šolnina definitivno odpusti. Ravno v začetku dela srednja šola vsled novosti največje težave tudi nadarjenim dijakom, ki pozneje prav dobro izhajajo, ko so se navadili. Pri najboljši volji ne more profesor v 6—8 tednih spoznati vsakega dijaka glede njegovih zmožnosti. Vkljub največji prizanesljivosti — katere pa včasih žalibog manjka — ne more dijak dobiti iz vseh predmetov takšnega reda, kakor ga zahteva ministrska naredba. Moral bi torej plačati šolnino. Stariši večinoma ne vedo, da mora dijak v začetku za

oproščenje šolnine imeti zelo dobre rede; mislijo, da vsled slabih redov ni oproščen, in ga vzamejo iz šole. Seveda je to le pri revnejših slojih. Premožnejši plača šolnino in ostane. Tako se dogaja leto za letom, da nadarjenejši — toda revni — dijaki v tretjem mesecu izstopajo iz srednjih šol, premožni paglavci pa ostanejo! Dokler ni bilo te »milostne« naredbe, je moral vsak dijak za prvi tečaj prvega razreda plačati šolnino. — Stariši so s tem računali, tudi revnejši so si pripravili šolnino in dijak je ostal v šoli vsaj do konca prvega tečaja. Kdor potem ni izdelal z zadostnim uspehom, je moral za drugi tečaj plačati šolnino ali izstopiti. Za spoznanje dijaka so imeli profesorji dovolj časa, merilo za oproščenje šolnine za drugi tečaj je bilo za en red nižje: izstopali so torej res le nesposobni dijaki. — Sedaj pa posebno revni stariši ne računajo na šolnino in so zelo presenečeni, ko se nenadoma zahteva plačilo, ker niso — pripravljeni. V svojih posledicah torej ista naredba, ki je imela namen revnejšim slojem olajšati vstop v srednje šole, povzroča izstop revnejših dijakov. Če se že šolnina ne more popolnoma odpraviti, naj se uredi vsaj tako, da bo spričevalo o prvem tečaju odločilno za oproščenje v obeh tečajih prvega razreda, da se torej šolnina za prvi tečaj plača šele v drugem tečaju. Za nas Slovence je to vprašanje velevažnega pomena, ker imamo razmeroma mnogo revnih dijakov. Opozarjamo na to naše poslance in društvo slovenskih profesorjev! — Prizadete stariše pa opominjamo, da gredo na zavod vprašati, kako stoji dijak, predno ga zaradi šolnine vzamejo iz šole. Če ne stoji odločno slabo, naj rajši žrtvujejo šolnino za prvi tečaj, da si pozneje ne bodo morali očitati, da so odpeljali svojega otroka z namenjene poti življenja.

Ukrajinsko (malorusko) dijaštvo. Med avstrijskimi narodi ga ni bolj zatiranega kot so Ukrajinci. Kakor slovenski akademiki, tako so raztreseni tudi Ukrajinci po vseh avstrijskih univerzah. Dolgo let že zahtevajo svojo univerzo in letos med velikimi počitnicami je imelo ukrajinsko dijaštvo zopet svoj sestanek, na katerem je energično izrazilo zahtevo po svoji »alma mater«. Na shodu v Lvovu dne 15. julija t. l., pri katerem je bilo nad 400 udeležencev, so sprejeli sledečo resolucijo: »Ukrajinsko dijaštvo avstrijskih visokih šol, zbrano na shodu dne 15. julija 1906 izreka ukrajinskim visokošolcem Lvovske univerze svoje pripoznanje za njih boj za uresničenje zahteve samostojne ukrajinske univerze v Lvovu in jih pozivlja, da naj v najbližjem času razvijejo še z večjo energijo vseučiliško akcijo.« Zastopano je bilo ukrajinsko dijaštvo vseh avstrijskih visokih šol. Z veseljem moramo pozdraviti, da podpirajo to stremljenje rusinskega dijaštva tudi napredni poljski akademiki. V resnici napreden akademik pač ne more drugače delati, zatiranje in zadrževanje drugih narodov v njih kulturnem napredku je znamenje nazadnjaštva. Želimo, da bi imeli naši ukrajinski tovariši pri nadaljni svoji akciji mnogo uspehov in to tembolj, ker smo Slovenci v tem oziru njih sotrpini. Mnogo, mnogo let zahtevamo od vlade svojo univerzo, bilo je poslano že na stotine resolucij — a nič. — Bo treba pač hoditi naši slovenski delegaciji v državnem zboru drugo pot, ako hočemo doseči svoj namen.

Narodna založba. V Ljubljani se je osnovala zadruga z omejenim poroštvom (delež à 25 K in trikratno jamstvo) »Narodna založba«, ki ima namen izdajati knjige, muzikalije, umetnine in časopise, politične, strokovne in leposlovne, izvrševati knjigo-trško ter grafiško-artistiško obrt in zalogati knjige vseh vrst. V tem obsežnem okviru, ki ga določa zadružna pogodba, se bo pečala zadruga prvi čas najbolj z zalaganjem knjig. Vkljub vsej prosvetni slabosti našega naroda je vendar rastla potreba po čitanju knjig — gotovo ugoden dokaz za napredovanje izobrazbe — hitrejše, kot naše slovstvo, ki bi imelo to potrebo utešiti. In če primerjamo, kako je zrastle potreba čitanja v tisti večini naroda, ki ne spada med »gorenjih 10.000« (ali pri nas bolje »gorenjih 500«) in ki pravzaprav tvori narod, in kako malo je zadnjih 15 let napredovala ravno za ta pravi narod primerna literatura, nam primerjanje pokaže še žalostnejšo sliko. Ljudski knjižničarji bodo z veseljem pozdravili »Narodno založbo«, ki bo izdajala knjige primerne članom njihovih knjižnic. Našim pisateljem ne bo treba stopati v trgovsko zvezo z nemškimi in klerikalnim založnikom. Z izvrstnimi prevodi bo utegnil marsikak dijak izboljšati si eksistenco. — Želeti je, da bi se za deleže najmlajšega prosvetnega podjetja zanimali po vsej slovenski domovini s tem, da bi postali zadružniki. — V odboru »Narodne založbe« je tudi dr. Gregor Žerjav. — K temu imamo še dostaviti, da je ta zadruga podjetje, ki nima z nobeno politično stranko nič opraviti. V njej se lahko združijo vse slovenske struje, ki odklanjajo in pobijajo vpliv klerikalizma na znanost in leposlovje.

Javna ljudska knjižnica v Kranju. Narodna čitalnica v Kranju je vpeljala že lansko leto po prizadevanju svojega neumornega predsednika ljudska predavanja. Sedaj je sklenila spremeniti svojo društveno knjižnico v javno ljudsko. To je bila že dolgo naša najjiskrenejša želja. —*ik.*

Našim somišljenikom med profesorji! Še dandanes se dobe na kmetih stariši, ki svojim sinovom odrečejo vsako podporo, ako ne gredo po dokončani osmi šoli v semenišče. Na ta način vstopi mnogo dijakov v duhovniški stan, ki pozneje niso zadovoljni s svojim poklicem. Da se temu kolikor toliko odpomore, naj bi imeli profesorji v evidenci one službe, ki jih lahko dobi dijak po dokončani osmi šoli. Ako bodo dijakom, ki bi drugače morali v semenišče, ustregli z nekakim pregledom služb, ki jih lahko dobi po izvršeni maturi, bodo vršili veliko človekoljubno delo, na drugi strani pa bodo imeli prijetno zavest, da so rešili marsikako žrtev iz klerikalnih krempljev. S. I.

»Matica Hrvatska«. Privatno vprašani, jeli dobe tudi slovenski dijaki knjige »Matice Hrvatske« za polovično ceno, to je za 3 K, javimo: Vseučiliščnik je seveda lahko kakor vsak drug Slovenec član »Matice Hrvatske« in dobi v smislu letošnjih določil seveda knjige »Matice Hrvatske« tudi za 3 K. Srednješolski dijaki se zglase kot naročniki (in za isto ceno, namreč 3 K) pri poverjenikih: v Mariboru pri g. prof. Gabr. Majcenu, v Celju pri g. dr. Jur. Hrašovcu, v Gorici pri g. dr. Henriku Tumi, v Ljubljani pri g.

žel. oficijalu Podkrajšku (Resljeva² cesta 24). v Novem mestu gri g. županu pl. Sladoviću, v Idriji pri g. učitelju Raf. Gostiši.

Ne kupujte Hardtmuthovih svinčnikov. V boju za Budjevice je silila tvrdka Hardtmuth, ki ima v Budjevicah svoje tovarne, svoje češke delavce voliti nemške kandidate s tem, da jim je zagrozila, da jih v nasprotnem slučaju radi neposlušnosti odpusti iz službe. Češki dijaki napovedujejo zato bojkot Hardtmuthovim svinčnikom in priporočajo svinčnike slovanskih tvrdk, kakor od »Narodnega podnika« v Pragi, ki so prav tako dobri, kakor Hardtmuthovi svinčniki. Isto priporočamo tudi mi slovenskim dijakom, ko imamo vendar izborne svinčnike »Družbe sv. Cirila in Metoda«. Naše geslo bodi »Svoji k svojim!« Bojkotirajmo povsod tuje blago in kupujmo domačega, ter se že vendar enkrat otresimo predsodkov, da je tuje blago boljše od domačega. Na neki gimnaziji je bila svoj čas navada, da je moral vsak, kdor ni imel svinčnika »Družbe sv. Cirila in Metoda«, marveč kakega družega, plačati kazen. Naj bi bilo tako po vseh naših zavodih.

Vlada proti »Prosveti«. Po sklepu lista smo izvedeli, da je vlada prepovedala sodelovanje dijaškega kvarteta pri nameravani Gregorčičevi akademiji. To je pravi čin persekucije, naperjen proti nedolžni čisto prosvetni slavnosti, s katero je hotelo slovensko dijaštvo položiti svoj dar na grob Simona Gregorčiča pod geslom »Mladina Gregorčiču«. Odlok se nam je dostavil prav v zadnjem hipu. Nato šikano odgovorimo. Mislimo, da zadenemo pravega.

»Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju« je sklenilo vsled energičnega nastopa mlajših gg. odbornikov, na svojem letošnjem občnem zboru, da imajo odslej pri društvenih sejah tudi zastopniki »Slovenije«, »Save«, »Danice« in zastopnik divjakov posvetovalno pravico. S tem se je vsaj deloma ustreglo upravičeni naši zahtevi, katero smo ponavljali že leto za letom in jo zlasti povdarjali na tržaškem shodu. Menimo, da je naše dijaštvo danes že toliko zrelo, da bo razumevalo važnost pridobitve in ne bo delalo svojim zastopnikom zaprek in ovir, kakor se je to svoj čas dogajalo, marveč jih z natančnimi in resničnimi podatki o svojem gmotnem položaju vsestransko podpiralo. Le na ta način bodo mogli dijaški zastopniki, katerim mora biti vedno pred očmi le pravična razdelitev podpor in ničesar družega, vestno izvrševati svojo važno nalogo. Podporno društvo pa pozivljamo, da vstraja na poti, katero je nastopilo, in nadaljuje z reformami, katere zahtevajo nove razmere.

»Balkan«, jugoslovansko akad. ferijalno društvo z ljudsko-izobraževalnim programom se je osnovalo v Trstu.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Poročilo o izrednem občnem zboru »Prosvete« prinesemo radi pomanjkanja prostora v prihodnji številki.

svojo nemško navdušenost tako daleč, da mu smrdi vsaka slovenska beseda. Za danes le svarimo, prihodnjič pa hočemo s polno lučjo posvetiti v te škandalozne razmere.

Dijaški zastopniki v dunajskem podpornem društvu in Daničarji. Mislili smo, da bo sklep podpornega društva glede dijaških zastopnikov razveselil vse dunajske slovenske visokošolce brez razlike mišljenja, pa smo se hudo zmotili. Vse kaže namreč, da Daničarji nočejo imeti dijaških zastopnikov pri razdeljevanju podpor in da hočejo s svojo odsotnostjo od raznih sej, katere je sklicala »Slovenija« v tej zadevi in od sej pri podpornem društvu — k vsem je bila »Danica« vedno oficijelno vabljena — proti novemu sklepu demonstrirati in če le mogoče novo pridobitev dijaštva čimpreje pokopati. Zakaj hočejo to, se razvidi morda iz naslednjega. Da se podpore kolikor mogoče pravično razdele in so zato dijaški zastopniki v podpornem društvu vsestransko informirani o gmotnem stanju vseh prosilcev, je predlagala »Slovenija«, da naj bi dijaški zastopniki osnovali nekak pododsek podpornega društva — kakoršen že obstoji v Gradcu. Tu bi se skupno posvetovali o prošnjah in o razdelitvi podpor in zato bi imel vsak član odseka vpogled v prošnje vseh prosilcev. Zastopnik »Danice« bi tedaj lahko pregledal prošnje Slovenijanov, nasprotno pa seveda tudi zastopnik »Slovenije« prošnje Daničarjev. Slednjega pa Daničarji nočejo, ker se najbrž bojijo javne kontrole svojih prošenj in zato so tudi skupni pododsek vsled svoje odsotnosti onemogočili. Kmalu nato se je vršila prva skupna seja podpornega društva, h kateri je bila seveda povabljena tudi »Danica«, ki pa se je zopet odlikovala s svojo odsotnostjo in pokazala, da odklanja novo pridobitev. Da se kontrola vseh prošenj vendarle omogoči — zastopniki morajo vendar vedeti, zakaj kako prošnjo priporočajo in zakaj ne — je stavil pri tej seji zastopnik »Slovenije« predlog, da naj so vse prošnje nekaj dni pred skupno sejo na vpogled vsem dijaškim zastopnikom. Ta predlog je bil tudi soglasno sprejet. Zanimivo pri celi stvari je to, da je vse dijaštvo zadovoljno s skupno kontrolo, le Daničarji se s to idejo ne morejo sprijazniti. Morajo imeti zato gotovo zelo tehtne (!) vzroke, katere naj nam razjasni vsaj prihodnja »Zora«. — Pristavek uredništva. Zelo verjetno se nam zdi, da klerikalni dijaki po novem letu sploh ne nameravajo več prositi podpore pri podpornih društvih in se bodo zadovoljevali odslej s strankarsko podporo, ki se jim je zagotovila na zadnjem katoliškem shodu od Leonovega starešinstva. Visokost te podpore nam žalibog ni znana, ker se je zastopniku našega lista zabranilo na katoliškem shodu prisostvovati dotičnemu zborovanju, češ da je dovoljen pristop le članom Leonove družbe. Da je bila to neresnica in je služilo le kot zvižajna pretveza, kako se iznebiti neljubega udeleženika, dasi je imel vstopnico, je neovržno. Seveda nam je šele nastop Daničarjev v dunajskem podpornem društvu razjasnil, zakaj so imeli tonzurirani in netonzurirani klerikalci tedaj tak strah pred »Omladino«.

Društvo slovenskih agronomov se snuje, kakor čujemo, na Dunaju. Društvo se bo imenovalo »Kras«. Naj bi nomen ne bil omen!

V odbor »Podpornega društva za slov. visokošolce na Dunaju« je bil na zadnjem občnem zboru izvoljen starejšina »Slovenije« g. Adolf Ribnikar, mestni živinozdravnik na Dunaju.

Trgovske visoke šole v Pragi. Kakor piše »Časopis pokrokového studentstva«, se namerava ustanoviti pri češki tehniki trgovska visoka šola; obenem dobe Nemci svojo pri nemški praški univerzi. Bolje bi mogoče bilo, ako bi se ustanovila trgovska visoka šola kot samostojen zavod. Naloga nameravanega učilišča bi bila, vzgajati učiteljstvo za trgovske srednje šole in podajati absolventom teh šol daljšo izobrazbo.

»Radogoj«. Na zadnjem občnem zboru dijaškega podpornega društva »Radogoj« je bil izvoljen v odbor tudi starejšina »Slovenije«, dr. Gregor Žerjav. »Radogoj« namerava prevzeti vodstvo dijaške in uradniške statistike, ki jo je doslej oskrbovalo narodno radikalno dijaštvo.

Jugoslovanski ekscesi v Pragi in »Adrija«. V čeških listih čitamo sledeče »Poslano«: Člani slov. akadem. društva »Adrija«, zbrani na svojem II. rednem letošnjem občnem zboru s o g l a s n o in kar najodločneje obsojajo nočne ekscese in škandale, ki so postali v zadnjem času spet žalostna navada gotovega dela jugoslovanskega dijaštva v Pragi. Podobni nastopi zamorejo postaviti vse jugoslovansko dijaštvo, torej tudi to, ki se nikakor ne strinja s temi nastopi, v slabo luč pred češko javnostjo, na koje sodbi nam je in nam mora biti mnogo ležeče. Med jugoslovanskimi dijaki je gotovo pretežna večina takih, kateri so si v svesti velikih nalog, katere nanje čakajo in z ekscedenti nimajo ničesar skupnega. Da pa damo izraza svoji nezadovoljnosti z dogodki zadnjega časa, proglašamo, da bomo postopali brezobzirno proti takim tovarišem, kateri bodo s svojim neakademičnim ravnanjem oškodovali dober glas jugoslovanskega dijaštva in prijateljske simpatije češke javnosti ter jih bomo družabno bojkotirali. Češko žurnalistiko pa prosimo, da v podobnih slučajih navaja vedno polna imena in ne generalizira, kakor se godi prav pogosto. Za slov. akadem. društvo »Adrija« v Pragi: teh. Jos. Pavlin, predsednik, — prav. Jos. Goljevšček, tajnik.

Kako se agitira za »Danico!« Klerikalni štab se ob vsaki priliki kaj rad pohvali, kako leto za letom napreduje njihova avantgarda »katoliška« »Danica«, pozabi pa vsakokrat povedati, kako se deluje za napredovanje te »avantgarde« in nikdar ne pohvali — o j t i »črna katoliška nehvaležnost« — onih prezaslužnih mož, profesorjev, jezuitov, kaplanov, župnikov, c. in. kr. majorjev v p., premilostljivih dam iz visokega plemstva, itd., ki iz skrbi za »Danico« radi pozabijo najlepših krščanskih čednosti, samo da ji morejo pridobiti kakega novega člana, pa bodisi tudi če ni drugače z najhujšimi represalijami. Takih slučajev smo navedli že celo vrsto. Danes pristavljamo še dva. — Lansko leto je dobival nek osmošolec v Elizabetini otroški bolnici v Ljubljani brezplačno nekaj hrane. Priporočil ga je, menda našim bralcem že dobro znani jezuit Žužek, ki je zato nalogo najbrž zahteval od podpiranca, da mora postati klerikalec. Ko pa je prišel omenjeni dijak v jeseni na Dunaj in priglasil svoj vstop v »Slovenijo« in ne v »Danico«, kakor so pričakovali Daničarji, je ta »črna nehvaležnost« jezuita Žužka, ki je to takoj zvedel po svojih dunajskih »poročevalcih«, hudo spekla in sklenil je takoj poskusiti vse, da se grešnik poda na pravo pot — namreč v »Danico«. Zastavil je ves svoj vpliv pri vodstvu Elizabetine bolnice in dosegel, da je isto pritrsnilo na bivšega podpiranca in mu očitalo »črno nehvaležnost«, ker je celo leto zastoj jedel, pa konečno vendar ni šel v »Danico«. Fant se je teh očitaj in morda še kakih drugih »groženj« zbal, se poboljšal in — postal »Daničar«. Drugi slučaj! Nekje na Gorenjskem je pregovarjal pred kratkim nek župnik in z vso silo pritiskal na stariše nekega našega tovariša, naj mu odtegnejo toliko časa vso podporo, dokler ne izstopi iz našega društva, katero jim je naslikal kot brlog najzlobnejših ljudi, in vstopi v »Danico«. »Danica« sicer ni dobila novega člana, ker bi omenjeni naš tovariš ne bil nikdar vstopil v kako klerikalno društvo in prodal svoje prepričanje, tudi če bi bil župnik dosegel svoj namen in odjedel dijaku podporo njegovih premožnih starišev, kar pa se tudi ni zgodilo, ker je bilo starišem vendarle prehudo, pustiti svojega sina stradati. Ali zanesel je vendarle v družino razpor, sovraštvo in nezaupanje starišev do svojega sina, o katerem je dejal, da ne bo nikdar dovršil svojih študij, če bo ostal v našem društvu.